

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI

MUZEUL NAȚIONAL

XXVII

EXTRAS

București
2015

Colegiul de redacție:
Academician **DINU C. GIURESCU**
Prof. univ. dr. **IOAN SCURTU**
Prof. univ. dr. **ION BULEI**
Prof. univ. dr. **MIHAIL IONESCU**

OANA ILIE
Redactor șef

Corectură:
ALEXANDRA MĂRĂȘOIU

Tehnoredactare:
ALEXANDRA MĂRĂȘOIU

Anuar editat de **Muzeul Național de Istorie a României**, București, Calea Victoriei
nr. 12, tel: 021. 315.82.97, tel./ fax: 021. 311.33.56

Volum tipărit de Editura Cetatea de Scaun, 2015

ISSN 1015 - 0323

**DE LA EPISCOPIA UNGROVLAHIEI LA MITROPOLIA
«A TOATĂ UNGROVLAHIA». SCURTE CONSIDERAȚII PRIVIND
ÎNCEPUTURILE ORGANIZĂRII BISERICII ȚĂRII ROMÂNEȘTI
FROM THE EPISCOPATE OF UNGRO-WALLACHIA TO THE
METROPOLITAN CHURCH OF “ALL UNGRO-WALLACHIA”.
BRIEF CONSIDERATIONS REGARDING THE BEGINNINGS OF
THE ORGANIZATION OF THE CHURCH IN WALLACHIA**

Vasile Mărculeț*

Abstract

The unification of the Church in the territory situated south of the Carpathian Mountains was achieved concurrently with the process of political and territorial unification of the political formations existent in the area. At the beginnings of its organization, the Church of Ungro-Wallachia had the rank of bishopric. The moment of its establishment could be dated in the times of Basarab I. At a certain date between November 1352 and 22 November 1354, during the first pontificate of Patriarch Philotheos Kokkinos, the Bishopric of Ungro-Wallachia was transformed into a Metropolitan Church. Its administration was entrusted to Yakinthos, the Metropolitan Bishop of Vicina, who settled at the court of Wallachian prince Nicholas Alexander. The political unrest that took place in Constantinople in November 1354 prevented the canonical consecration of the Metropolitan Church of Wallachia which was granted to it by the patriarchal authorities five years later, in May 1359, at the request of Wallachian Prince Nicolae Alexandru. Metropolitan Bishop Yakinthos was then appointed to the head of Ungro-Wallachia's Metropolitan Church.

Keywords: Ungro-Wallachia, Nicholas Alexander, Ecumenical Patriarchate, Yakinthos, Philotheos Kokkinos, Kallistos I.

Paralel cu procesul de unificare politică și teritorială a formațiunilor politice, în spațiul românesc sud-carpatic s-a produs cu certitudine și unificarea instituțiilor politice și ecleziastice fundamentale ale statului medieval. Practica organizării bisericești concomitent cu cea politico-statală reprezintă o caracteristică atât în cazul Imperiului Bizantin, cât și în cazul altor state ortodoxe aflate sub influența acestuia. Organizarea bisericească devenea cu atât mai importantă cu cât Biserica era o instituție fundamentală de bază a statului medieval, a doua ca importanță după cea politică a domniei, iar rangul său conferea un prestigiu pe măsură.

Episcopia Ungrovlahiei. Evenimente, cel puțin similare, se vor fi petrecut, cu certitudine, și în cazul procesului de formare a Țării Românești sau Ungrovlahiei.

* Profesor de istorie la Colegiul Tehnic „Mediensis”, Mediaș; doctor în istorie.

Când Basarab I a rămas singurul mare voievod și domn, în locul mai multor arhieriei existenți pe lângă fiecare cneaz sau voievod, în fruntea Bisericii a fost ales un singur ierarh. Foarte probabil, arhierul de la curtea sa a devenit întâistătătorul Bisericii Ungrovlahiei. Care a fost rangul său nu știm. Unii specialiști au presupus că acesta a purtat titlul onorific de arhiepiscop sau mitropolit¹. O serie de informații provenite din surse patriarhale puse mai târziu în circulație infirmă însă această teorie.

Multă vreme s-a considerat că începuturile organizării Bisericii Ungrovlahiei trebuie legate de recunoașterea mitropoliei în mai 1359. În prezent, pe baza unor informații provenite din listele eparhiilor răsăritene, așa-numitele *Notitia episcopatum*, suntem în măsură să devansăm acest moment.

O informație interesantă, care poate aduce clarificări importante cu privire la acest aspect, se regăsește în *Appendix*-ul la *Notitia nr. 15*, publicată de Jean Darrouzès. Importanța sa a fost semnalată în istoriografia românească de istoricul Emilian Popescu². La poziția 192 a respectivului *Appendix* autorul acestuia precizează că „sunt și alte mitropolii care nu au fost înscrise [pe listă], ca Pegas (Pergai, n.n.) și Ungrovlahia”, pentru a completa apoi că „pe vremea atotsfințitului patriarh, kyr Philotheos, Ungrovlahia a intrat în rândul mitropoliilor din episcopie (ἐγγρόωει δὲ ἡ Οὐγγροβλαχία παρὰ τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Φιλοθέου εἰ μητροπόλεις δύο ἀπὸ ἐπισκοπῆς)”.³

Succintele informații din lista patriarhală ne permit concluzia că, la începuturile organizării sale, Biserica Ungrovlahiei a avut rangul de episcopie. Când se datează acest început nu putem preciza cu exactitate. Pe baza informațiilor transmise de Diploma Cavalerilor Ioaniți din 2 iunie 1247, suntem în măsură să precizăm că organizări ecleziastice de rang superior – episcopii și arhiepiscopii – existau și înainte de unificarea politico-teritorială a formațiunilor politice locale. Referitor la acest aspect, diploma regală subliniază faptul că „*rāmân neatinse*” de dania făcută de regele Ungariei Cavalerilor Ioaniți „cinstea și drepturile arhiepiscopilor și episcopilor pe care se știe că le au (*salves tamen reverentiis et iuribus archiepiscoporum et episcoporum, que habere dinoscuntur*)”⁴.

Câte asemenea episcopii și arhiepiscopii existau la mijlocul secolului al XIII-lea și în cadrul căror formațiuni politice funcționau ele este imposibil de precizat la nivelul actual al informațiilor pe care le deținem. Probabil, concomitent cu procesul de unificare politico-teritorială din spațiul românesc sud-carpatic s-a produs și cel al unirii instituțiilor bisericești.

¹ M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1991, p. 255; C.C. Giurescu, D.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. 1: *Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor medievale românești*, București, 1975, p. 252.

² E. Popescu, *Titulatura și distincțiile onorifice acordate de Patriarhia Constantinopolului mitropoliților Țării Românești*, București, 2010, p. 12.

³ J. Darrouzès, *Notitia episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 1981, p. 386, not. 15, 192; Popescu, *Titulatura și distincțiile*, p. 12.

⁴ *Documenta Romaniae Historica*, D. *Relații între Țările Române*, vol. I (1222-1456), întocmit de Șt. Pascu et alii, București, 1977, p. 22, 25, nr. 10 (în continuare: *Documenta*, D, I).

Contextul în care s-a realizat organizarea Bisericii Ungrovlahiei ca episcopie rămâne un aspect imposibil de datat și stabilit. Dacă avem însă în vedere faptul că procesul de organizare ecleziastică s-a desfășurat paralel cu cel de unificare teritorială, putem afirma cu titlu de ipoteză că, odată finalizat procesul, Patriarhia Ecumenică a procedat la organizarea Episcopiei Ungrovlahiei, al cărei început ar putea fi astfel datat, cel puțin ipotetic, încă din timpul lui Basarab I. Când anume nu putem preciza cu exactitate. De altfel, în acest punct al demersului nostru, ne vedem însă obligați să precizăm faptul că însuși debutul domniei lui Basarab I este unul controversat. Unii istorici au datat începutul domniei primului domn muntean prin anul 1310⁵. Alții, în schimb, optează pentru datarea acestui moment anterior datei de 26 iulie 1324, când domnul muntean este menționat pentru prima oară într-o diplomă emisă de regele Ungariei, Carol Robert de Anjou⁶.

Fără îndoială, procesul de unificare politico-teritorială a spațiului românesc sud-carpatic a fost însoțit și de cel al unificării ecleziastice. Acum Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol i-a recunoscut Bisericii Ungrovlahiei rangul de episcopie. Că acest lucru a fost făcut direct de autoritățile patriarhale sau indirect, prin intermediul unui mitropolit, căruia îi va fi fost sufragant episcopul Țării Românești, nu știm. Cert este faptul că, fără acordul Patriarhiei Ecumenice, dioceza Țării Românești nu putea funcționa canonic. Dependența ecleziastică a Bisericii Ungrovlahiei de Patriarhia Ecumenică în această epocă este în afara oricărei discuții. Dacă ea a fost directă sau indirectă, prin intermediul unei Mitropolii căreia Episcopia Ungrovlahiei îi era subordonată, este aspectul pe care, cel puțin la nivelul actual al informațiilor deținute, nu-l putem preciza.

Rangul Bisericii Ungrovlahiei este confirmat de informațiile cuprinse în *Appendix-ul la Notitia nr. 15*, de la mijlocul secolului al XIV-lea, care atestă, fără dubii, funcționarea Episcopiei Ungrovlahiei. Din aceleași informații se desprinde și statutul său în această epocă.

Conform informațiilor transmise de respectivul *Appendix*, Biserica Ungrovlahiei a funcționat cu rangul de episcopie până în timpul păstoririi patriarhului ecumenic Philotheos Kokkinos. Așa cum se știe însă, Philotheos Kokkinos a păstorit Biserica Orientală în două rânduri: prima dată în intervalul noiembrie 1353 – 22 noiembrie 1354, iar a doua oară între 8 octombrie 1364 și 1376. Întrucât a doua perioadă de păstorire a patriarhului Philotheos Kokkinos iese din discuție, la data respectivă Mitropolia Ungrovlahiei fiind înființată și consacrată canonic, singura perioadă în care eparhia munteană a putut fi înființată rămâne cea din timpul primei sale păstoriri, respectiv între 1353 și 22 noiembrie 1354. Pe baza informațiilor din *Appendix-ul de la Notitia nr. 15*, putem conchide că, la o dată cuprinsă în perioada respectivă, scaunul episcopal al Ungrovlahiei a fost ridicat la rang mitropolitan.

În concluzie, informațiile de care dispunem ne permit să datăm momentul înființării scaunului episcopal al Ungrovlahiei, cel puțin aproximativ, pe la începutul

⁵ C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I: *Din cele mai vechi timpuri până la moartea lui Alexandru cel Bun (1432)*, București, 2007, p. 290, 292; P.D. Popescu, *Basarab I*, București, 1975, p. 57.

⁶ *Documenta*, D, I, p. 36-37, nr. 15; Cf. C. Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova a. 1324-1881*, I: *Secolele XIV-XVI*, București, 2001, p. 67.

secolului al XIV-lea, odată cu finalizarea procesului de unificare politico-teritorială. Cu rangul de episcopie, eparhia sud-carpatică a funcționat până la o dată cuprinsă în intervalul noiembrie 1353 – 22 noiembrie 1354, când patriarhul ecumenic Philotheos Kokkinos a ridicat-o la rang de mitropolie. Putem admite, deci, noiembrie 1353 drept un *terminus post quem*, iar 22 noiembrie 1354 un *terminus ante quem* al ridicării Bisericii Țării Românești la rang mitropolitan.

Constituirea Mitropoliei Ungrovlahiei și consacrarea ei canonică.

Motivele care l-au determinat pe patriarhul ecumenic să procedeze la ridicarea în rang a eparhiei Ungrovlahiei ne rămân necunoscute. Analiza informațiilor transmise de surse și a evenimentelor produse în regiune ne-ar putea apropia de un răspuns pertinent.

Conform știrilor cuprinse în unele cronicile maghiare, precum *Chronicon budense* sau *Chronicon dubnicense*, în 1343, în calitate de coregent al tatălui său Basarab I, și probabil adevăratul conducător al Țării Românești în ultimul deceniu de domnie al acestuia, Nicolae Alexandru, viitorul domn (1351/1352 – 1364), a procedat la normalizarea relațiilor cu Ungaria acceptând suzeranitatea regelui Ludovic I de Anjou⁷. Probabil cu același prilej, coregentul muntean a optat pentru confesiunea catolică. Orientarea religioasă a lui Nicolae Alexandru în această perioadă este confirmată, după părerea noastră, de o epistolă trimisă de papa Clementus V regelui Ludovic I la 17 octombrie 1345 în care enumeră între potențaii catolici cărora le-a expediat scrisori și pe „Alexandru al lui Basarab (*Alexandro Bassarati*)”⁸, care nu poate fi altul decât fiul și asociatul la domniei al lui Basarab I.

În regiunile extracarpatiche, raportul de forțe avea să evolueze în scurt timp în defavoarea Țării Românești. În perioada imediat următoare, Ludovic I și-a impus stăpânirea asupra teritoriilor de la răsărit de Carpați, a constituit în regiunile sud-vestice ale viitoarei Moldove și nord-estice ale Țării Românești Episcopia catolică a Milcoviei, dependentă de Arhiepiscopia maghiară de Kalocsa (1347), și și-a instaurat controlul asupra unui culoar care lega sud-estul Transilvaniei de Dunărea maritimă prin regiunile răsăritene ale Țării Românești. Privilegiul comercial acordat de regele Ludovic I, în 28 iunie 1358, negustorilor brașoveni de-a lungul culoarului respectiv, fără a face nicio referire la stăpânirea și drepturile Țării Românești în zonă, arătau clar intențiile suveranului Ungariei de a transforma controlul asupra zonei într-o stăpânire efectivă⁹.

Măsurile inițiate de regele Ungariei i-au evidențiat lui Nicoale Alexandru, rămas singur domn din 1351/1352, pericolul reprezentat de expansiunea maghiară și

⁷ *Chronicon budense, post elapsos ab editione prima et rarissima Trecentos Sexaginta Quinque*, textum recognovit et praefatus est Iosephus Podhradczky, Budae, 1838, p. 268; *Chronicon dubnicense cum Codicibus Sambuci Acephalo et Vaticano, cronicisque Vindobonensi Picto et Busdensi accurate collatum*, recensuit et praefatus est M. Florianus, Lipsiae, 1884, p. 138.

⁸ *Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki*, vol. I: 1199-1345, partea 1, culese și însoțite de note și variante de Nic. Densușianu, București, 1887, p. 697-698, nr. DLI; *Documenta*, D, I, p. 60-61, nr. 32.

⁹ *Documenta*, D, I, p. 72, nr. 39.

de prozelitismul catolic. Nu este exclus ca, în contextul prezentat, să se fi produs reorientarea lui Nicolae Alexandru către lumea ortodoxă.

Orientarea spre Bizanț i-a asigurat domnului Țării Românești recunoașterea din partea autorităților imperiale a statutului politico-juridic internațional de „mare voievod și singur stăpânitor a toată Ungrovlahia (μέγας βιβδοας και αὐθέντης πάσης Οὐγγροβλαχίας)”, titlul folosit pentru prima oară în actele patriarhale din mai 1359¹⁰, dar datând, cu certitudine, dintr-o perioadă anterioară. Cu titlu de ipoteză considerăm că, foarte probabil, ca răspuns la intrarea domnului muntean în *Oikoumene*, și ca o replică la prozelitismul catolic, patriarhul ecumenic Philotheos Kokkinos a procedat la ridicarea Episcopiei Ungrovlahiei la rang de mitropolie.

Dat fiind locul deținut de mitropolit în ierarhia aulică, reședința eparhiei a fost, cu certitudine, în același centru cu cea a domnului sau în vecinătatea imediată a acestuia. Conchidem deci că reședința Mitropoliei Ungrovlahiei, în această etapă de început a funcționării ei, a fost, cel mai probabil, la Argeș.

Din considerente pe care nu le cunoaștem, odată cu ridicarea în rang, Patriarhia Ecumenică nu a procedat și la investirea unui mitropolit propriu pentru Biserica Ungrovlahiei. Ca urmare, administrarea noii mitropolii a fost încredințată arhierelui Vicinei, Yakinthos, care, foarte posibil, s-a stabilit încă din această perioadă la curtea domnului muntean. Ne bazăm această afirmație pe o știre cuprinsă în actul de investire a lui Yakinthos ca mitropolit al Ungrovlahiei din mai 1359, în care se precizează că „acum câțva timp”, Nicolae Alexandru „l-a chemat la sine [...], pe preasfințitul mitropolit al Vicinei”, respectiv pe Yakinthos, „și a primit cu cea mai mare plăcere binecuvântarea sa”¹¹. Considerăm că între 1353/1354 și mai 1359 Yakinthos a păstorit, foarte probabil, ambele diocenze: atât pe cea a Vicinei, cât și pe cea a Ungrovlahiei. A făcut însă acest lucru de la Argeș.

Decizia autorităților patriarhale de ridicare a Episcopiei Ungrovlahiei la rangul de mitropolie va fi fost determinată și de situația dificilă în care se afla Imperiul Bizantin. Pe plan intern, Bizanțul se confrunta cu o nouă criză generată de cel de-al doilea război civil dintre Ioannes V Palaiologos și Ioannes VI Cantacuzino (1352 – 1354), care nu ezitase să facă apel la sprijinul turcilor otomani, iar pe plan extern cu o puternică ofensivă a acestora, care, pe fondul crizei interne din Bizanț, ocupaseră portul Gallipoli, stabilindu-se ferm în Europa (1354). În aceeași epocă, Imperiul Bizantin suferise un eșec de proporții în fața Genovei, în așa-numitul „război al Galatei” (1348 – 1349), declanșat de încercarea împăratului Ioannes VI Cantacuzino de a reconstrui o flotă bizantină cu ajutorul căreia să elimine influența

¹⁰ *Acta Patriarchatus Constantinopolitani, MCCCXV-MCCCCII*, edidit Fr. Miklosich, Ios. Müller, t. I, Vindobonae, MDCCCLX, p. 383, 386, nr. CLXXI, I-II (în continuare: *Acta*, I); *Documente privitoare la istoria românilor* culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, vol. XIV: *Documente grecești privitoare la istoria românilor*, partea 1: 1320-1716, publicate de N. Iorga, București, 1915, p. 2, nr. III (în continuare: Hurmuzaki, XIV/1); *Fontes Historiae Daco-Romanae (Izvoarele istoriei României)*, IV. *Scriptores et acta Imperii Byzantini saeculorum IV-XV (Scriitori și acte bizantine, secolele IV-XV)*, editori: H. Mihăescu, R. Lăzărescu, N.-Ș. Tanașoca, T. Teoteoi, București, 1982, p. 196-197, 200-201, nr. XLV, 9-10 (în continuare: *Fontes*, IV).

¹¹ *Ibidem*, p. 383-384, nr. CLXXI, I; *Ibidem*, p. 196-197, nr. XLV, 9.

economică a genovezilor din Galata. În toamna anului 1348 flota ligură incendiază vasele bizantine și apoi asediază Constantinopolul. În 5 martie 1349 genovezii distrug o nouă flotă bizantină, obligând imperiul să solicite pacea. Încheiată în aceeași lună, pacea cu Genova a însemnat consolidarea pozițiilor comunei ligure în Bosphor. Angajat, alături de Serenissima republică și de Aragon, în cel de-al treilea război veneto-genovez (1351 – 1355), Imperiul Bizantin avea să sufere un nou dezastru chiar la începutul conflictului. Abandonat de aliații veneto-aragonezi, după înfrângerea suferită de aceștia în Bosphor (13 februarie 1352), și expus represaliilor ligure, Constantinopolul s-a văzut silit să accepte o nouă pace cu Genova, la 6 mai 1352, care consfințea eliminarea bizantinilor din cadrul comerțului din Marea Neagră¹².

Înfrângerea Bizanțului a avut grave consecințe asupra pozițiilor imperiului de la gurile Dunării. Una din consecințele imediate și directe a eliminării imperiului din Marea Neagră l-a constituit trecerea centrelor bizantine de la gurile Dunării, Vicina, Chilia și Lykostomo, sub stăpânire genoveză deplină¹³. Foarte probabil, în acest context, mitropolitul de la Vicina a răspuns favorabil chemării domnului Țării Românești stabilindu-se la Argeș. Intrarea Țării Românești în *Oikoumene* putea însemna și câștigarea unui important aliat de către Constantinopol, de unde și atenția arătată de autoritățile imperiale relațiilor cu statul muntean, inclusiv în plan religios.

Problema care se pune este de ce nu a acordat Patriarhia Ecumenică încă din această etapă confirmarea canonică Mitropoliei Ungrovlahiei? În absența oricăror informații referitoare la acest aspect, un răspuns categoric nu poate fi dat acestei probleme. În opinia noastră, faptul s-a datorat situației politice interne din Imperiul Bizantin. La 22 noiembrie 1354, Ioannes VI Cantacuzino abdică, adversarul său, Ioannes V Palaiologos, rămânând unic împărat. Odată cu retragerea fostului împărat s-a produs și îndepărtarea colaboratorilor săi. Între aceștia s-a numărat și patriarhul Philotheos Kokkinos, retras din scaunul arhieresc în aceeași zi, dar înlocuit abia în ianuarie 1355 cu un nou patriarh, Isidoros I. Situația confuză din punct de vedere politic și religios conturată la Constantinopol a scos probabil din atenția autorităților bizantine Mitropolia Ungrovlahiei, care avea să rămână timp de câțiva ani cu acest statut de semirecunoaștere: constituită ca eparhie, dar neconfirmată canonic și fără un titular propriu în fruntea ei. Faptul că Mitropolia Ungrovlahiei a rămas fără consacrare canonică în această perioadă ne determină să credem că ridicarea sa la acest rang s-a produs în perioada de sfârșit a primei păstoriri a patriarhului Philotheos Kokkinos.

Consacrarea canonică a Mitropoliei Ungrovlahiei avea să fie acordată de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol în mai 1359, în timpul celui de-al doilea pontificat al patriarhului Kallistos I. Ni s-au păstrat cu privire la acest aspect două acte de o importanță aparte: decizia patriarhală de transfer a mitropolitului Yakinthos de la Vicina în scaunul mitropolitan al Ungrovlahiei și scrisoarea patriarhului

¹² Nicephori Gregorae, *Byzantina historia*, Graece et Latinae, cum annotationibus Hier. Wolfii, Car. Ducangii, Io. Boivini et Cl. Capperonneri, cura Ludovici Schopeni, vol. II, Bonnae, MDCCCXXX, p. 877.

¹³ Cf. Ș. Papacostea, *De Vicina à Kilia. Byzantins et Génois aux Bouches du Danube au XIVe siècle*, în „Revue des Études Sus-Est Européennes”, XVI, 1978, nr. 1, p. 65-79.

ecumenic către „marele voievod și domn de sine-stătător” al Țării Românești, Nicolae Alexandru, cu privire la aceeași problemă¹⁴.

Informații cuprinse în actele patriarhale conduc la concluzia că inițiativa punerii Bisericii Ungrovlahiei sub obediența Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol a aparținut domnului Țării Românești. În acest scop, în hotărârea sinodală de transfer al lui Yakinthos pe scaunul mitropolitan al Ungrovlahiei se precizează că domnul muntean s-a adresat „nu numai o dată, ci de mai multe ori prin „scrisorile sale” patriarhului ecumenic¹⁵. Faptul este confirmat de scrisoarea patriarhală de răspuns, care face referire la epistolele lui Nicolae Alexandru, „atât cele de mai înainte, cât și cele mai de pe urmă”¹⁶.

Scrisorile domnului muntean adresate autorităților patriarhale nu s-au păstrat. Conținutul lor este însă rezumat în cele două acte patriarhale de care dispunem. În hotărârea sinodală de transfer se arată că acesta „s-a rugat de smerenia noastră și de dumnezeiescul și sfântul sinod de pe lângă dânsa, ca să fie de acum înainte și în viitor, el și întreaga lui stăpânire și domnie, sub jurisdicția ecleziastică și călăuzirea preasfintei Mari Biserici a lui Dumnezeu de la noi, și să primească un arhiereu care să fie hirotonisit de către smerenia noastră și să facă parte din dumnezeiescul și sfântul sinod, avându-l pe acesta drept păstor legiuit a toată Ungrovlahia, pentru binecuvântarea și îndreptarea duhovnicească a lui și a copiilor lui și a întregii sale domnii”¹⁷. Referitor la același aspect, în scrisoarea patriarhală de răspuns patriarhul îi scria domnului muntean că apreciază sentimentele nutrite de el față de Biserica răsăriteană și „mai cu seamă faptul că ne ceri din suflet un arhiereu și păstor și dascăl al locului și stăpânirii domniei tale, precum și hirotonisire de la Sfânta Biserică a lui Dumnezeu”¹⁸.

Când au debutat demersurile domnului muntean pe lângă autoritățile patriarhale pentru consacrarea canonică a Mitropoliei Ungrovlahiei nu poate fi precizat. Credem însă că nu greșim considerând că acest lucru s-a produs la scurt timp după revenirea în scaunul patriarhal a lui Kallistos I (ianuarie 1355). Dacă avem în vedere faptul menționat de patriarhul Kallistos I, potrivit căruia scrisorile domnului muntean i-au fost destinate lui însuși și că acesta i s-a adresat „nu numai o dată, ci de mai multe ori prin scrisorile sale”, credem că putem data acest moment după ianuarie 1355, când el a fost investit patriarh.

Avem toate motivele să credem că tratativele au fost destul de anevoioase din moment ce ele s-au prelungit timp de câțiva ani. În final, în mai 1359, odată cu investirea arhiereului Yakintos al Vicinei ca mitropolit „a toată Ungrovlahia”¹⁹, domnul muntean își vedea eforturile diplomatice încununat de succes. De ce

¹⁴ *Acta*, I, p. 383-388, nr. CLXXI, I-II; Hurmuzaki, XIV/1, p. 1-6, nr. III-IV; *Fontes*, IV, p. 196-203, nr. XLV, 9-10.

¹⁵ *Ibidem*, p. 383, nr. CLXXI, I; *Ibidem*, p. 1, nr. III; *Ibidem*, p. 196-197, nr. XLV, 9.

¹⁶ *Ibidem*, p. 386, nr. CLXXI, II; *Ibidem*, p. 4, nr. IV; *Ibidem*, p. 200-201, nr. XLV, 10.

¹⁷ *Ibidem*, p. 383, nr. CLXXI, I; *Ibidem*, p. 1-2, nr. III; *Ibidem*, p. 196-197, nr. XLV, 9.

¹⁸ *Ibidem*, p. 386, nr. CLXXI, II; *Ibidem*, p. 4, nr. IV; *Ibidem*, p. 200-201, nr. XLV, 10.

¹⁹ *Ibidem*, p. 532, nr. CCLXXVIII; *Ibidem*, p. 6-7, nr. V; *Ibidem*, p. 204-205, nr. XLV, 11.

autoritățile patriarhale au tergiversat atâția ani să răspundă favorabil cererii acestuia rămâne, totuși, o enigmă.

Constatările făcute în cadrul demersului nostru ne permit concluzia că Mitropolia Ungrovlahiei a fost înființată la o dată cuprinsă în intervalul noiembrie 1353 – 22 noiembrie 1354, în timpul primului pontificat al patriarhului ecumenic Philotheos Kokkinos, prin ridicarea în rang a episcopiei omonime, care funcționa probabil încă din epoca întemeierii statului muntean. Înființarea diocezei Ungrovlahiei nu a fost însoțită însă și de consacrarea sa canonică. În această etapă, păstorirea eparhiei muntene a fost asigurată de mitropolitul Yakinthos al Vicinei, stabilit la Argeș. Mitropolia Ungrovlahiei va primi consacrarea canonică în mai 1359, odată cu investirea în fruntea sa a mitropolitului Yakinthos.

Mitropolitul de la Argeș își exercita jurisdicția ecleziastică asupra întregului teritoriu aflat sub autoritatea domnilor Țării Românești. Titlul purtat de el, cel de mitropolit „a toată Ungrovlahia”, este edificator din acest punct de vedere²⁰.

Prin obținerea consacrării canonice a *Mitropoliei a toată Ungrovlahia*, Nicolae Alexandru, domnul Țării Românești, înregistra un dublu succes, intern și extern. În plan intern, prin înființarea și consacrarea mitropoliei, Țara Românească își asigura organizarea definitivă a celei de-a doua instituții fundamentale a statului medieval: Biserica. În plan extern, statul românesc sud-carpatic obținea din partea Constantinopolului, încă perceput drept centru al Ortodoxiei, consacrarea internațională a statutului său de independență, realitate confirmată de titlul domnesc, „mare voievod și singur stăpânitor (μέγας βοιβόδας και αὐθέντης πάσης Οὐγγροβλαχίας)”, recunoscut de autoritățile bizantine domnului muntean²¹. Din acest punct de vedere, credem că nu este lipsit de însemnătate faptul că Nicolae Alexandru a fost primul domn al Țării Românești care și-a asumat și căruia i-a fost recunoscut de o putere consacrată, Imperiul Bizantin, acest titlu.

Considerații finale. Paralel cu procesul de unificare politică și teritorială a formațiunilor prestatale, în spațiul românesc de la sud de Carpați s-a realizat și unificarea Bisericii. Arhiepiscopul de la curtea lui Basarab I a devenit întâistătătorul Bisericii Ungrovlahiei.

Succintele informații din lista patriarhală ne permit concluzia că, la începuturile organizării sale Biserica Ungrovlahiei, a avut rangul de episcopie. Momentul constituirii sale nu poate fi precizat cu exactitate. Cu titlu de ipoteză putem afirma însă că începuturile Episcopiei Ungrovlahiei ar putea fi datate în timpul lui Basarab I.

La o dată cuprinsă în intervalul noiembrie 1353 – 22 noiembrie 1354, în timpul primului pontificat al patriarhului ecumenic Philotheos Kokkinos, Episcopia Ungrovlahiei a fost ridicată la rangul de mitropolie. Păstorirea noii mitropolii a fost încredințată arhiepiscopului Vicinei, Yakinthos, stabilit probabil încă din această perioadă

²⁰ *Ibidem*, p. 532, nr. CCLXXVIII; *Ibidem*, p. 6-7, nr. V; *Ibidem*, p. 204-205, nr. XLV, 11.

²¹ *Ibidem*, p. 383, 386, nr. CLXXI, I-II; *Ibidem*, p. 1, 4, nr. III-IV; *Ibidem*, p. 196-197, 200-201, nr. XLV, 9-10.

la curtea domnului muntean Nicolae Alexandru. Răsturnările politice produse la Constantinopol în noiembrie 1354, care au determinat inclusiv retragerea din scaun a patriarhului, au făcut ca Mitropolia Ungrovlahiei să rămână neconsacrată canonic.

În mai 1359 la capătul unor demersuri repetate pe lângă autoritățile patriarhale de la Constantinopol, patriarhul ecumenic Kallistos I și sinodul patriarhal acordau consacrarea canonică Mitropoliei Ungrovlahiei, în fruntea căreia era hirotonisit mitropolitul Yakinthos.

Prin consacrarea canonică a Mitropoliei Ungrovlahiei, domnul Țării Românești, Nicolae Alexandru, înregistra un dublu succes, intern și extern. În plan intern, prin înființarea și consacrarea mitropoliei, Țara Românească, își asigura organizarea definitivă a celei de-a doua instituții fundamentale a statului medieval: Biserica. În plan extern, statul românesc sud-carpatic obținea din partea Constantinopolului consacrarea internațională a statutului său de sine stătător.